

ತುಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣ

ಡಾ. ದಿನಕರ ಪಚ್ಚನಾಡಿ¹ & ನಿಯಾರ್ ಪಡೀಲ್²¹ ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ & ² ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ

ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ, ಯೆನೇಪೋಯ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮಂಗಳೂರು.

Abstract:

ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗೊಂಡ ಭಾಷೆ ತುಳು ಎಂಬುದು ಸಂಶೋಧನೀಯ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ತುಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಹಳೆಗನ್ನಡದ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮಹಾಕವಿ ಪಂಪ (ಕ್ರಿ.ಶ 902) ತನ್ನ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ 'ನಿನಗಮ್ಮನಹರ್ಪತಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಮ್ಮನ್ ಎಂದರೆ ಅಪ್ಪ. ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಇವತ್ತಿಗೂ 'ನಿನ್ನ ಅಮ್ಮೆ' ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪ ಎಂದೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮಹಾಕವಿ ರನ್ನ (ಕ್ರಿ.ಶ 949) ತನ್ನ ಗದಾಯುದ್ಧ ದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ 'ಉಡಿದಿದರ್ ಕಯ್ತು ನೆತ್ತರ ಕಡಲೊಳಗಡಿಗಡಿಗೆ ತಳಮನುಚ್ಚುತಿರೆ ಕಾಲಿಡೆಡೆವಡೆಯದೆ ಕುರುಪತಿ' ಎಂದಿರುವನು. ನೆತ್ತರ ಕೆಸರಿಗೆ ಕೌರವ ಕಾಲಿಟ್ಟಾಗ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದ ಆಯುಧಗಳು ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿ ಘಾತಿಸುದಿದ್ದವು. ತುಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚು ಎಂಬುದು ಹೊರ ಹಾಕುವ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಹೇಳುವ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ.

Keywords: ತುಳು ಭಾಷೆ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣ.**ಪೀಠಿಕೆ**

ಪಂಚ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ತುಳು ಭಾಷೆ ಕ್ರಿಸ್ತ ಶಕದ ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದು, 12ನೇ ಶತಮಾನದಾಚೆಯಿಂದ ತುಳುಲಿಪಿಯ ಬಳಕೆ ಇರುವ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಶ್ರೀ ಭಾಗವತ, ಕಾವೇರಿ, ಮಹಾಭಾರತೋ ಇತ್ಯಾದಿ ಛಂದೋಬದ್ಧ ತುಳು ಭಾಷಾ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿವೆ. ಸರ್ವಮೂಲ ಗ್ರಂಥ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಪಾಡ್ಲನ, ಐತಿಹ್ಯ ಶಾಸನಗಳಿವೆ. ತುಳು ಭಾಷೆಯ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳು, ನಾಟಕಗಳು, ಕತೆ, ಇದಿರು ಕತೆ, ಗಾದೆ, ಕವಿತೆ, ಕಾದಂಬರಿ ಹೀಗೆ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಾಗಿವೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾಗಿ ತುಳು ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣ ತುಳು ನಾಡಿನ ಜೀವ ಸತ್ವವನ್ನು ಮೈದಾಳಿ ಮೆರೆದಿದೆ. ಅದರ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವೇ ಕನ್ನಡ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣ. ಈ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಕೂಡಾ ಅನುವಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟವರು ಮಂದಾರ ಕೇಶವ ಭಟ್ಟರು. ಈ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆದ ನಾಡೋಜ ಕವಿ ಕಯ್ಯಾರ ಕಿಣ್ಣಣ್ಣ ರೈವರು 'ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ತುಳು ಲೋಕ ಈ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು' ಎಂದಿರುವರು. 'ತುಳುವರಂತೂ ಈ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಸ್ವರ್ಣ

Please cite this article as: ದಿನಕರ ಪಚ್ಚನಾಡಿ & ನಿಯಾರ್ ಪಡೀಲ್. (2023). ತುಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣ. ಸೃಜನಿ: ಇಂಡಿಯನ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇನ್ಫೋರ್ಮೇಟಿವ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಅಂಡ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್. 2(2), 111-120.

ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಓಲಗಿಸಿಯಾರೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ನನ್ನದು ಎಂದವರು ಸಾಹಿತಿ ತಕ್ಕುಂಜೆ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರು. ಕರ್ನಾಟಕ ತುಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಮಾಜಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಅ. ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ಶೆಟ್ಟಿ ಪೊಳಲಿ ಅವರು 'ಜನ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೇ ಈ ಕಾವ್ಯ. ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಪ್ರಭುತ್ವ ಬೆರಗು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ' ಎಂದಿರುವರು. 'ಮಂದಾರ ಕೇಶವ ಭಟ್ಟರ ಜೀವನಾನುಭವದ ನೆನಪುಗಳ ಭಂಡಾರದ ಪಕ್ಷ ಫಲವೇ ತುಳು ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಪರ್ವವೆನಿಸಲಿರುವ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣ' ಎಂಬ ಅನಿಸಿಕೆ, ಕನ್ನಡದ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಎಂ.ಪ್ರಭಾಕರ ಜೋಶಿ ಅವರದ್ದು. ಆ ಅನಿಸಿಕೆ ಈಗ ಸತ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಚಂದನ ಟಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದ ನೃತ್ಯರೂಪಕ ಪ್ರಸ್ತುತಿ. ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರವಚನ ಸಪ್ತಾಹ ಇವೆಲ್ಲಾ ನಡೆದಿವೆ.

ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದ ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ರಾಮಾಯಣವು ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲೇ ನಡೆದಂತೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚಿತ್ರ ಕಲ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ತುಳು ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗ, ತುಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮರಸತೆಯ ಬೆಸುಗೆ, ತುಳುನಾಡಿನ ಗತ್ತು ಗೌರವ, ಕೃಷಿಯ ರೀತಿ ನೀತಿ, ದೈವಾರಾಧನೆ ಇವೆಲ್ಲಾ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿವೆ. ಕಪಿ ಮೂಲದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ತುಳು ನಾಡಿನ ಗುತ್ತು ಮರ್ಯಾದೆಯ ನಾಡಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ದೈವ ಕಿಷ್ಕಿಂದಾಯನ ಆರಾಧನೆ, ಸಂಕ್ರಮಣದ ಆಚರಣೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯ ಚೋದ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತಾ, ತನ್ನತ್ತ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಓದಲು ಪ್ರೇರೇಪಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕೇಶವ ಭಟ್ಟರು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಮಂಗಳೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಕುಡುಪು ಮಂದಾರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದರು. 1918

ರಿಂದ 1997 ರ ತನಕ ಬಾಳಿದರು. ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆವುಳ್ಳ ಮನೆತನ ಇವರದ್ದು. ವಿದ್ವಾನ್ ಪದವೀಧರರಾಗಿ, ಆದರ್ಶ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಇವರ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ 'ಭಾಷಾ ಸಮ್ಮಾನ' ಗೌರವ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಬಹುಮಾನ, ಕರ್ನಾಟಕ ತುಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಗೌರವ ಅಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಸಂಮಾನ, ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ಸಂದಿವೆ. ಇವರ ಮುಕುಟ ಕೃತಿ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವಲ್ಲದೆ, ಬೀರದ ಬೊಟ್ಟು (ಕೃಷ್ಣ ಚರಿತೆ), ಜಾಗಂಟಿ (ತುಳು ಭಾಷಾ ಕವಿತಾ ಸಂಕಲನ), ಕನತ ಪೊಣ್ಣು (ಭಾಸಕವಿಯ ಸ್ವಪ್ನ ವಾಸವ ದತ್ತ ನಾಟಕದ ತುಳು ಅನುವಾದ) ಶ್ರೀ ರಾಮ ಪರಂಧಾಮ, ಗೋವರ್ಧನೋದ್ಧರಣ, ಪುಣ್ಯಕೋಟಿ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ತುಳು-ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಹಿರಿಮೆ ಇವರದ್ದಾಗಿದೆ.

ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ 12 ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಚರಣಗಳಿದ್ದು, ಪರಿವಿಡಿಯಲ್ಲಿ 22 ಸರ್ಗಗಳಿವೆ.

ಪುಂಡು ಗುರಿಕಾರ ಮಲೆಮಗಳೆ ಮೋಕೆದ ಬಾಲೆ

ಉಂಡೆ ಚಕ್ಕುಲಿದರ್ತಿದಾನೆ ಮೋಣೆ

ತುಂಡುದಾಡೆ ಕುಡಾರಿ ಕೈದ್ ಪತ್ತಿನ ಸ್ವಾಮಿ

ಮಂಡೆ ತಗ್ಗಾವೆ ಕಾಪುಲ ತಲೆಪು ಕಳೆದ್

ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದ ಕಾವ್ಯಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕವಿ ಗಣಪತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಣಪತಿಯು ಗಣನಾಥ ಹಾಗಾಗಿಯೆ ಪುಂಡು ಗುರಿಕಾರ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ತುಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಪುಂಡು' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗುಂಪು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಮಲೆಯ ಮಗಳಾದ ಗಿರಿಜೆಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗ (ಮೋಕೆದ ಬಾಲೆ) ಉಂಡೆ ಚಕ್ಕುಲಿ ಪ್ರಿಯ (ಅರ್ತಿದ), ಆನೆ ಮುಖ (ಆನೆ ಮೋಣೆ), ತುಂಡು ದಾಡೆಯವನು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪರಶು (ಕುಡಾರಿ) ಹಿಡಿದವನು ಎಂದು ಅವನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಹಾಡಿ, ಶಿರಬಾಗುವೆ (ಮಂಡೆ ತಗ್ಗಾವೆ) ರಕ್ಷಿಸು ಅಡೆತಡೆಯ

ಕಳೆಯುತ್ತಾ (ಕಾಪುಲ ತಲೆಪು ಕಳೆದ). ಎಂದು ಬೇಡುತ್ತಾರೆ.

ಮುಂದೆ ಕಾವ್ಯದ ಮೊದಲ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುವಂದನೆ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಗಣಪತಿಯ ವಂದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂಭತ್ತು ತಿಂಗಳು ಹೊತ್ತು, ಹತ್ತು, ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದ ತಾಯಿಯ ವಂದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

*ಬರವುಸರವುಡು ಎನನ್ ನರಮಾನಿ ಮಳ್ತಂಚಿ
ಸಿರಿ ಗುರುಕುಳೆನ್ ನೆನೆತ್‌ದಾನೆ ಮೋಣೆದ ದೇವೇ-
ರೆನ ಕಾರ ಮುದೆಲ್‌ಡೀ ತರೆನ್ ತಗ್ಗಾದ್ ಬೆರಿ
ಬಗ್ಗಾದ್ ಪತ್ತ್ ಬಿರೆಲ್‌ದ ಕಾಣಿಕೆನ್ ಭಗ್ಗಿ-
ಡೊಪ್ಯಾದ್ ಯಾನ್ ಬರೆಪಿನಕಡ್ ತಲೆಪುಲೊಂ-
ಜಲ ಮುಟ್ಟ ಸೋಂಕಂದಿಲೆಕ್ಕವೆನ್ ಕಡಪ ರಾ-
ಜ್ಯೊಗು ಪಾಡ್ಡ್ ಗೇಣ ಕಯ್ಲೆರಾದ್ ಕೊರ್ದು ದಯ
ದೀದ್ ಪೊರ್ದುಡು ಕಾಪೊಡುಂದ್
ನಟೆಂಜೊಂವ್ವೊ
ತಿಂಗೊಳಾನೇಟ್ಟಿ.....*

ನೇಮ ಕೋಲಗಳಲ್ಲಿ ದೈವ ಅಭಯ ನೀಡುವಾಗ 'ದೋಷವನ್ನು ಕಡಪ ರಾಜ್ಯೊಗು ಪಾಡುವೆ' ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಬರುತ್ತದೆ. ಕಡಪ ರಾಜ್ಯ ಅಂದರೆ ಆ ಕಡೆಯ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲ, ಊರ ಹೊರಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದ ಸುಡುಕಾಡಿಗೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಕಡಪ ರಾಜ್ಯ ಅಂದರೆ ಜನ ವಸತಿಯ ಆವರಣಕ್ಕಿಂತ ಆ ಕಡೆ ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಇದರ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿನ ಸಾಲುಗಳ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಹೀಗಿದೆ.

*ಓದು ಬರೆಹದೊಳೆನ್ನ ಮಾನಿಸನನಾಗಿಸಿದ
ಸಿರಿಗುರುಗಳಂ ನೆನೆವುತಾನೆ ಮೋರೆಯ ದೇವ-
ರಡಿಯ ಬುಡದೀ ತಲೆಯ ತಗ್ಗಿಸುತ ಬೆನ್ನ ಬಾ-
ಗುತ ಹತ್ತು ಬೆರಳ ಕಾಣ್ಕೆಯ ಬಕುತಿಯಿಂದೊಪ್ಪಿ-
ಸುತಲಾನು ಬರೆವುದಕ್ಕಡೆತಡೆಗಳೊಂದೂ ಸ-
ನಿಯ ಸೋಕದಂತವನ್ನೂರ ಹೊರಗೆಸೆದು ಜಾ-
ಣ್ಣೆಯನು ಕೈಗೂಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು ದಯೆಯಿಟ್ಟಂದ-
ದಿಂದ ಪೊರೆಯೆಂದು ಬೇಡುತ್ತಲೊಂಬತ್ತು ತಿಂ-
ಗಳ ತನಕ .....*

ಮುಂದಿನ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ತುಳು ಗಬ್ಬಿಗರಿಗೆರಡು ಕೈ ಮುಗಿವೆ. ತುಳುವಮ್ಮನಿದಿರು ಕಾಣಿಕೆ ಇಡುವೆ, ಎಂದು ಬೇಡುತ್ತಾ, ಬಡಗಣ ದಸೆಯಳೊಂದು ನಾಡಿದ್ದು, ಹೊಲದಿಂ ಕಾಡು ಹೆಚ್ಚು ಎಂದು ಕಥೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾಡ ಬೇಡನಾಗಿದ್ದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮೊದಲ ಬದುಕಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಮೊದಲ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

*.....ಕಾಗೆಯ ಕೂಗ, ಕೊಂಬೆ ಕೊಂ-
ಬೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಯತ್ತ ಹಕ್ಕಿ ಚಿಲಿಪಿಲಿಪುದ-
ನ್ನಾಲಿಸಿದ. ಕೊಟ್ಟೆಗೆಯೊಳಗಿದ್ದುದಕೆ ಯಕ್ಕಚ್ಚ-
ನೆರೆದ. ತೆಂಡೆಯ ನಾಲ್ಕು ಸೂಡಿಯನು ಕಟ್ಟೆಳೆದು
ಹುಲ್ಲೋಟದಲಿ ಕೊಡವಿ ಮತ್ತೆಯತ್ತಿತ್ತ ನೋ-
ಡುತ್ತ ತುದಿ ಜಗಲಿಯಲಿ ಮುನ್ನದಿನ ತಂದ ಕೊಡ
ಕಣಿಸಿ ಕವಚಿಟ್ಟುದನು ತೆಕ್ಕೊಂಡು ಕಿರುತೋಡಿ-
ಗಳಿದ.....*

ಸೂರೋದಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಗಿ ಏಳುವವನು ಚೆನ್ನ. ಮತ್ತೆ ಈತನೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ನಿತ್ಯ ಕಾಯಕ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತ ಕೃಷಿಕ. ಕಾಡ ಬದಿಯ ತನ್ನ ಪರಿಸರವನ್ನೇ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಗುಡಿಸಲು, ದನದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಾವ್ಯದ ಬಣ್ಣನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ತುಳು ನಾಡವರ ಜೀವನವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಚೆನ್ನನ ಯಜಮಾನ್ರಿ ಏಳು ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿ. ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ತಿಂಗಳ ಹಸುಳೆಯು ಇದೆ. ಆತ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಿದವುಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಕಚ್ಚು (ತೆಲಿಯರ್ದಂಜಿ) ಇಟ್ಟು, ಹಸುಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲು ತಿನ್ನಲು, ಅಕ್ಕಚ್ಚು ಕುಡಿಯುವ ಪಾತ್ರೆ ಇಡಲು, ಮಾಡಿರುವ ದಿಣ್ಣೆ(ಬಯ್ಯಣೆ)ಗೆ ಹುಲ್ಲು ಹಾಕಿ ಕಿರು ತೋಡಿನ ಬಳಿಗೆ ಮೈ ಶುಚಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ನೀರು ತರಲು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮೊದಲ ಬದುಕಿನ ಕಥೆಯಂತೆಯೇ ಈತ ಸುಲಿಗೆಕೋರ, ದಾರಿಹೋಕರ ತಲೆಗೆ ಹೊಡೆಯುವವನು. ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳು ಇವನಿಗೆ ಹೊಸ ಬದುಕನ್ನು ನೀಡಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಗಂಡನ ಪಾಪದ ಪಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಪಾಲಿದೆಯೋ ಎಂದು ಕೇಳಲು

ಚೆನ್ನನನ್ನು ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಮುನಿಗಳು ಅಟ್ಟುವಾಗ, ಚೆನ್ನ ಹೇಳುವ ಮಾತು 'ಈಸೋಲೀನ್ವಿನ ನಿಕ್ಕೆ ಬುದ್ಯಂತಿಕೆಲು ಬೊಡ್ಡಿ, ನಿಕುಳೇಳ್ ಕಂದೊಡಿಲು, ಯಾನೊಂಜಿ ಕುತ್ತೋಡಿ. ನಿಕ್ಕೆ ಕಿಣಿ ಗೊಬ್ಬಲೊಂಜಿಲ ಬೊಡ್ಡಿ ನಡಪಂದ್'. ಇಲ್ಲಿ ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳು ಕನ್ನಡಿ ಹಾವುಗಳು ಅವನ್ನು ನುಂಗುವ ಕುತ್ತೋಡಿಯೀತ. (ನಾಗರ ಹಾವು ಕನ್ನಡಿ ಹಾವುಗಳನ್ನು ನುಂಗಿ ನುಂಗಿ ಕುತ್ತೋಡಿ ಆಗುತ್ತದೆ). ಮುಂದೆ ಸಂಸಾರ ತೊರೆದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಗೊಳಗಾದ ಬೇಡನಿಗೆ, ದಯಾಪರರಾದ ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳಿಂದ ರಾಮ ಮಂತ್ರದ ಉಪದೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಕಮಂಡಲದ ಜಲ ಪೋಷಣದಿಂದ ಈತನ ವಲ್ಮೀಕಿ ಕರಗಿ ಹೊಸ ಜನ್ಮ ಪಡೆದು, ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಎರಡನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ದಶರಥನ ಮಕ್ಕಳು ಬೆಳೆದ ಒಂದು ಸುಂದರ ನೋಟ ಹೀಗಿದೆ.

..... ಮಲಗಿದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೂಸುಗಳು
 ಎರಡು ಕೈಯೊಟ್ಟು ಮುಷ್ಟಿಯ ಹಿಡಿದು ಬಾಯ್ಗೆ ಹೆ-
 ಬ್ಬರಲಿಟ್ಟು ಚೀಪುತ್ತ ಜೊಲ್ಲ ಸುರಿಸುತ್ತೋರೆ
 ಬೀಳುತ್ತ ಕವಚಿ ಬಿದ್ದು ಹೊಟ್ಟೆಯನೆಳೆದುಕೊಂಡು
 ಹರಿದಾಡಿ ನಾಗಾಲಲತ್ತಿತ್ತ ಹಿಂದುಮುಂ-
 ದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತ ಕುಳ್ಳಿದುರ್ದಾಟುತ್ತ ಹೊ-
 ಸ್ತಲ ಗೋಡೆ, ಕಂಬ, ಬಾಗಿಲ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲುತ್ತ
 ಬೀಳುತ್ತ ಏಳುತ್ತ ನಗುತ್ತಳುತ್ತ ನಲಿಯುತ್ತ
 ನಡೆಯುತ್ತ ಓಡುತ್ತ ಜಗಲಿಯಲಿದಂಗಳವ-
 ನಡಿಮೇಲು ಮಾಡುತ್ತ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದಾ-
 ನೆ ವರೂಢ ಕಾಲ್ಗಳ ತುರಂಗ ಧನುಶರ ಬಡಿಗೆ
 ಖಡ್ಗಗಳಲಾಡುತ್ತ ಬಳೆದರಾ ಹುಣ್ಣೆಮೆಗೆ
 ಪೋಪ ಚಂದಿರನಂತೆ.....

ಅರಸು ಮನೆತನದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳು ಸೇನೆಯ ಚತುರಂಗದ ಮೂಲ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಎಳವೆಯ ಚಿಣ್ಣರ ಆಟದ ಬಣ್ಣನೆ ಕೂಡಾ ರಸವತ್ತಾಗಿಯೇ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.

ಮೂರನೇ ಸರ್ಗ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಡಾಡಿಯಾಗಿ ಹೊರಟ ಸಂದರ್ಭ. ರಾತ್ರಿ ಮಲಗಿದ ಮೇಲೆ ಸುಪ್ರಭಾತಕ್ಕೆ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಮುನಿಯು ಎಬ್ಬಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶ. ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಪ್ರೀತಿ ಹೇಗಿದೆಯೋ ಆ ರೀತಿಯ ಬಣ್ಣನೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕೌಸಲ್ಯಾ ಸುಪ್ರಜಾ ರಾಮ ಪೂರ್ವಾ ಸಂಧ್ಯಾ ಪ್ರವರ್ತತೇ|

*ಉತ್ತಿಷ್ಠ ನರಶಾರ್ದೂಲ ಕರ್ತವ್ಯಂ ದೈವಮಾಪ್ನಿಕಂ||
 ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ಆಶಯವೇ ಇಲ್ಲಿ ಆಪ್ತತೆಯ ಭಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದೆ.*

*ಏಳು ಕೌಸಲಿಯ ಮುದ್ದಿನ ಮಗುವೆ, ಏಳಯೋ-
 ಧೈಯ ಪ್ರಾಣ, ಏಳು ಲೋಕದ ಬೆಳಕೆ, ಏಳು ಧ-
 ಮದ ಬೀಡು, ಏಳು ನೀತಿಯ ಗೂಡು, ಏಳು ಸ-
 ತ್ಯದ ಸೊಡರು, ಏಳು ಸಜ್ಜರ ಪುಣ್ಯ ಏಳು ರಾ-
 ಮಾ ಏಳು, ಬೆಳಗಾಯ್ತು ಏಳು. ಮೂಡಲು ಮುಂ-
 ಬೆಳಗಾಯ್ತು, ಮಗ ಏಳು, ಏಳು ಮಗು ಏಳೆಂದು-
 ಋಷಿ ಕೌಶಿಕರು ಪ್ರೀತಿ ಕೊಂಡಾಟದಲಿ ಮಕ್ಕ-
 ಳನು ಮೆಲ್ಲ ಕರೆದು ಮುದ್ದಿನಿಂದೆಚ್ಚರಿಸಿ ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತ
 ಮೊಗದೊಳೆದು ಮಿಂದು ಬಂದರು ಕೂಡಿ ಬೀಡಿಗೆ*

ಇದೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಾಟಕಿ ಬರುವ ರೀತಿ, ನೀತಿ ಅವಳ ದರ್ಪ, ತಾಪವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ನೂರು ಆನೆಯ ಬಲವುಳ್ಳವಳು, ಸಾವಿರ ಆನೆಯ ಬಲವುಳ್ಳವಳು ಹೀಗೆಂಬ ಆಡು ಮಾತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾದ ತಾಟಕಿಯ ಅಧಟು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೂಪಕವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ.

*ಮರಗಳನ್ನಲುಗಿಸುತ್ತ ಪೊದರು ಬಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ
 ನುಗ್ಗುತ್ತಲಡ್ಡತಡೆದಿಹ ಬೀಳಲುಗಳ ಕಡಿ-
 ಯುತ್ತ ಗೆಲ್ಲುಗಳ ಮುರಿಯುತ್ತ ಹೆಬ್ಬಾವನೊ-
 ಗೈಯಲ್ಲಿ ಬೀಸುತ್ತ ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ*

ಒಂದು ಹುಲಿಯನ್ನು ನೇತಾಡಿಸುತ್ತ ದೂರದ
ಲ್ಲಿದ್ದ ಹುಡುಗರ ಕಂಡು ನಗುತ್ತಲೈತಂದು ನಿಂ-
ದಿಹ ಕಿಂಗುರುಳು, ಬಟ್ಟಮೊಗ, ಕೆಂಪು
ಬೊಂಡೊಲಿನ

ತೆರದೀರೋಳಕ್ಕಿಗಳು, ಗೆರೆಸೆ ಗಿವಿ, ಗುಜ್ಜೆ ನಾ-
ಸಿಕವು, ನುಗಪಣೆದುಟಿಯು, ಮಾರುದ್ದ ಬೇಟೆವ-
ಲ್ಲಳು, ಹಂಡೆ ಪೊಡೆಯಯೀ ರಕ್ಕಸಿಯ.....

ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬಾವು ಹಿಡಿವುದು ಕಷ್ಟ,
ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ
ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿ ತಾಟಕಿಗೆ ಇದೆ. ಅವಳ ದೈತ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ
ಇಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಕಿವಿ ಗೆರೆಸೆ (ತಡ್ಡೆ ಕಿವಿ)
ಮೂಗು ಗುಜ್ಜೆ (ದೊಡ್ಡ ಹಲಸಿನ ಕಾಯಿ) ಹಾಗಾದರೆ
ಅವಳ ಬಟ್ಟಲು ಮುಖ ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಿರಬೇಕು?
ಎನ್ನುವ ಚಿಂತನೆ ಮನದಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ತುಟಿಯು
ತುಳು ನಾಡಿನ ನುಗ ಪಣೆಯಂತೆ ಅಲಂಕಾರ
ಗೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯೇ ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿಯಾಗಿ
ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಐದನೇ ಸರ್ಗ ವಯ್ಯಾರದ ಸೋಲು. ಇಲ್ಲಿ
ಮಂಥರೆ ಸುಂದರಿ. 'ಎಂತವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು
ನೋಡುತ್ತ ನಿಲಬೇಕಾದ ಸುಪ್ರಮಾಣದ ರೂಪ.
ಕಣ್ಣೆದುರು ಮಿಂಚು ಹೊಳೆದಂತೆ ಮಿಂಚುವ
ಮಂಥರೆ' ಗೂನು ಬೆನ್ನಿನವಳಲ್ಲ. ರಾಮನನ್ನು
ಗಂಡನಾಗಿ ಒಲಿಸಲು ಹೋದ ಮಂಥರೆ ಸೋತು
ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಕ್ಕ ತಮ್ಮನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ರಾಮ
ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮಂಥರೆ ಉರಿದು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.
'ತನ್ನ ಬಯಕೆ ಕೈ ಗೂಡದಿಹುದುದೊಂದು ಬೇಸರ,
ರಾಮನೇ ತನ್ನ ಮಾತ ಕಡೆಗಣಿಸಿದನು ಯೆಂದೊಂದು
ಗರ್ವ, ರಾಮನೊಳೆನ್ನ ರೂಪು ಸೋತಿಹುದೆಂಬು
ದೊಂದು ನಾಚಿಕೆ. ಮೂರು ಒಟ್ಟು ಮುಪ್ಪುರಿ ಕಾದು
ಗತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ರಾಮನ ಕಾಡೊಳಲೆಯಿಸುವ ಕಡು
ಹಗೆಯವೊಂದು ಬಲ್ಲಿತು ನೇಣಾದುದಲ್ಲಿ'. ಅದರ
ಹಗೆಯೇ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಲು
ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆರನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ದಶರಥ ಮತ್ತು ಕೈಕೆಯ
ತುಂಡು ಮಾತಿನ ಸಂವಾದ ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿಯರ
ಪ್ರೀತಿಯ ಸಲ್ಲಾಪವಾಗಿ ಮೂಡುತ್ತಾ ಕೊನೆಗೆ ಎರಡು
ವರಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗಿ ದಶರಥನನ್ನು ದುಃಖಕ್ಕೀಡು
ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಕೈಕೆ ಬಾರದನ್ನು ಕಂಡು
ರಾಮನೇ ಕರೆದರೂ ಬಾರದಿದ್ದಾಗ, ದಶರಥನನ್ನು
ಕೈಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ರಾಮನೇ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ.
ಮುಹೂರ್ತದ ಸಮಯ ಮೀರುವ ತಳಮಳ
ದಶರಥನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ
ತಕ್ಕ ಕೈಕೆಯ ಹಟ, ಇಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಮಾತುಗಳೊಂದಿಗೆ
ಸನ್ನಿವೇಶ ರಸಭರಿತವಾಗಿದೆ.

..... ಬಾಯೇಳು ಹೋಗೋಣ

ನಿನ್ನದೀಯೊಂದು ಪಿರಿಪಿರಿಯೇನು? ರಾಮ ಬಂ
ದುದು ನಿನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಗದು ಸಾಲದಾ-
ಯಿತೆ? ನಾನೆ ಕರೆಯ ಬೇಕೇನೊ ಬೇಗನೆ ಹೊರಡು
ತಡವಾಗುತ್ತಿಹುದು ಹೋಗೋಣ. ಕಾಯುವರಮ್ಮ-
ನಲ್ಲಿಗೆ ಏಳು ಬೇಗೆಂದುದಕೆ ಕೈಕೆಯೇ-
ಳುತ್ತ ಬರುವೆನು. ನೀವು ಅಂದಿತ್ತ ವರಗಳೆರ-
ಡರ ನೆನಪಿರುವುದೆ? ಇಲ್ಲದೆ? ನಿನಗೆಯೆಂದು ಬೇ-
ಕುಸುರು. ನನಗೀಗಲೇ ಬೇಕು. ಸೈಕೊಟ್ಟೆ. ಬಾ
ಹೋಗೋಣ. ಎಲ್ಲಿ ಬಾ ಹೋಗೋಣ ಹೇಳಿ? ನೀ-
ವೊಂದು ಹೇಳಲ್ತಾಗಬೇಕು. ನಾನಾಲಿಸ-
ಲ್ತಾಗಬೇಕಾನೀಗಲೇ ಬೇಕೆನುವೆ.
ನೀನು ಎಂತಾದ್ದು ಮಾರಾಯ್ತಿಯೇ ನಾನೀಗ
ಕೊಡುವೇನೆಂದೊಪ್ಪಿಲ್ಲವೇ? ಇನ್ನು ಏನು? ಒ-
ಪ್ಪಿದರೆ ಸಾಕೇ? ಆವುದೆಂದು ನೀವು ಕೇಳಿಲ್ಲ
ನಾನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಪ್ಪುವುದು ಎಂತಾದ್ದು
ನನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸ ನಿನಗಿಲ್ಲವೇ? ಅಳುಕೇನು
ನಿನಗೀಗ? ಕೊಡುವಿರಾ? ಹೇಳುವೆನು ಹಾಗಾದ
ರೊಮ್ಮೆ ನುಡಿಬೇಗ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿ ಕುಳಿ
ತರೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹೊತ್ತು ಕಂತದುಳಿಯದು.
ನೋಡೋಣ ಬೇಗ ಹೇಳೊಮ್ಮೆ. ಮೂಡಿದ ಹೊತ್ತು
ಎಂತಾದರೂ ಮುಳುಗುದೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೆ, ವ್ಯಥೆ
ಏಕೆ? ಹೊತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ದೀವಿಗೆಗೆ ಜಾಣ-

ರಾಗಿದ್ದವರು ಯೆಣ್ಣೆಯೆರೆದು ಕೊಳಬೇಕು. ನೀ
ಬೇಗಸುರಲಾರೆಯಾ? ಉಸುರುವೆನು ಭರತ ಬರು-
ವನಕ ಇಲ್ಲಿಂದ ನೀವೊತ್ತಿಲನು ದಾಟಿಯೊಂ-
ದಡಿಯು ಕಾಲನು ಹೊರಗಿಡಲು ಬಾರದೊಂದನೆಯ
ವರವು ಯಿದು. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಬರಿಸಯೋಧ್ಯೆಯ ಸೀಮೆ
ಕಳೆದಿರಲು ಬೇಕು. ವನಕೇಗಲೆ ಹೊರಡ ಬೇ-
ಕಾ ರಾಮ. ವರವೆರಡನೆಯದುಯಿದು.

‘ಹೊತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ದೀವಿಗೆಗೆ ಜಾಣರಾಗಿದ್ದವರು
ಯೆಣ್ಣೆಯೆರೆದು ಕೊಳಬೇಕು’ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಕಾವ್ಯದ
ಲಹರಿಯನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.
ಗಂಡ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ. ಆದರೆ ಆತ ತನ್ನ
ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಂಡತಿಯ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಆ
ಸಲುಗೆಯಿಂದಲೇ ಕೈಕೆ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮಾತಿಗೆ
ಮಾತು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾಳೆ.

ಇದೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ವನಾಭಿಮುಖರಾದ ರಾಮ,
ಸೀತೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹಾದಿ ಮಧ್ಯೆ ದಶರಥನ ಪರಮಾಪ್ತ
ಗುಹನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲೇ ಒಂದು ದಿನ
ವಿರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗುಹ ಹುಲ್ಲಿನ ಹಸೆಯ ಹೆಣೆದ
ಸೋಗೆಯನ್ನು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಹಾಸಿ ಇವರನ್ನು
ಕುಳ್ಳಿರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಾಯಾರಿಕೆಗೆ ಎಳನೀರು ನೀಡುತ್ತಾನೆ.
ಗಂಜಿ ಎರಡೆರಡುಣುವ (ರಡ್ಡ್ ಗಂಜಿ ಉಣುಕ
ಎನ್ನುವ ತುಳುವರ ಮಾತು) ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾತ್ರಿ
ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಲ್ಲೇ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೊನ್ನೆಣ್ಣೆಯ
ಬೆಳಕಿತ್ತು ಮಣೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ, ಕಾಟು
ಬಾಳೆಯ ತುದಿ ಎಲೆ ಹಾಕಿ ನೀರಿನ ಪೋಷಣೆ
ಆಗುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ‘ಅರೆ ಮಾದಳವ ಬೆರಕೆ ಹಾಕಿದ
ವುಂಡೆ ಹುಳಿಯ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ. ನೆಲ್ಲಿ ಹೂಬೆಯ
ಚಟ್ಟಿ. ಅನ್ನ, ಗುಜ್ಜಿಯ ಹುಳಿ ಇವುಗಳಿದ್ದು ರಾತ್ರಿ
ಊಟ ಅಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ರಾತ್ರಿ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮುಗಿದು
ಮಲಗಿದರು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಿನ ಉಪಹಾರಕ್ಕೆ
ಕೆಂಡದ ರೊಟ್ಟಿ, ಜೀಂದುಪ್ಪ, ಚಟ್ಟಿ ಮತ್ತೆ ಕುಡಿಯಲು
ಚಿಗಟಿಯ ನಾಯ್ಕೋಣುಗಳ ಬೀಜವನು ಹುರಿದು
ಮಾಡಿದ ಕಷಾಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ

ಗುಹನು ನದಿ ದಾಟಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.
ಅವರು ಚಿತ್ರಕೂಟವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾರೆ.

ಎಂಟನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭರತನ ಭ್ರಾತೃ ಪ್ರೇಮ
ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಕಡಲು. ರಾಮ
ಭರತನ ಕಂಡು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ಬಂದೆಯಾ ಭರತ, ಎಂದು
ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭರತ ಅಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾಗ
ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಕುಂವೆ
ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೆ? ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆಮೇಲೆ ತಂದೆಯ
ಮರಣ ವಾರ್ತೆ ಅರಿತು, ಪಿಂಡ ಪ್ರದಾನದ ಕಾರ್ಯ
ಮುಗಿಸಿ ದಿನ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೈಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ
ಪಟ್ಟು ರಾಮನನ್ನು ಮರಳಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ
ಕರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮ ಮಾತ್ರ ಆ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು
ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಭರತನಂತೂ ‘ಊರಿಗೆ
ನೀನೆಷ್ಟಕ್ಕೂ ಬರಲಾರೆಯೆಂದಾದರಾನು ಪೋಪೆನೆ?’
ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ರಾಮನು ಭರತನಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನದ
ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ಭರತ
ರಾಮನ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧನೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಶತ್ರುಘ್ನನನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ, ‘ನಾವಿಬ್ಬರೇನು ನಿನ್ನ
ಕೋಣದ ಕಣ್ಣ ಕಿತ್ತವರೆ?’ (ನಿನ್ನೆರುತ ಕಣ್ಣ
ಪೀಂಕಾದಿನಕುಳಾ? ತುಳುವರ ಕೋಪ ಪ್ರಲಾಪದಲ್ಲಿ
ಬರುವ ರೂಢಿಯ ಮಾತು ಇದಾಗಿದೆ) ತನ್ನನು
ಅಗಲಲಾರದ ತಮ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮನ
ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ‘ಎನಗಾಗಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು
ವರುಷ ನಾಡ ನೀ ನೋಡಿಕೊಳ್’ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ
ಹೇಳಿದರೂ, ಭರತ ಒಪ್ಪುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ತಂದೆ
ಮಾತು, ವರದ ಆದರ್ಶ ಅವನ್ನೇ ಮುಂದಿರಿಸಿ
ತಮ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ
ಅವಧಿ ಮೀರಿದರೆ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ
ಎನ್ನುವ ನಿರ್ಣಯದೊಂದಿಗೆ ರಾಮನ
ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳುತ್ತಾನೆ.
ಆಡಳಿತದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಶತ್ರುಘ್ನನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ,
ನಂದಿಗ್ರಾಮವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ರಾಮನ ಹಾಗೆ ಸರಳ
ಬದುಕು ರೂಪಿಸಿ, ಅವನ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ದಿನಗಳ
ಎಣಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ.

ಹನ್ನೊಂದನೇ ಸರ್ಗದ ಸನ್ನಿವೇಶ. ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಮೂಲಕ ಮಾಯಾ ತಂತ್ರವನ್ನು ಬಿಗಿದವಳೇ ಶೂರ್ಪನಖಿ ಎನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಕೆಯೇ ಜಿಂಕೆಯ ಮರಿ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಕವಿ ಈ ಸರ್ಗಕ್ಕೆ 'ದಗೆ ತೋರಿಸಿ ಹಗೆ ಸಾಧಿಸಿದಳು' ಎಂದು ಹೆಸರಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮಾರೀಚ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಬಂದ ಹುಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಎರಡೂ ಮೃಗಗಳು ಆಹುತಿಯಾಗುತ್ತವೆ.

.....ಹುಲಿಯು ದೊಡ್ಡ

ಮಯ್ಯಂದಾಯನಂತಿದ್ದ ಮಾರೀಚ. ಹರಿಣ ಘನ
ಭೂತ ಪಿಲ್ಲಂಡಿ ಶೂರ್ಪನಖಿ. ಇವರಿಬ್ಬರೊ-
ಟ್ಟಿಗೆ ಕೊಡಂಜದವಳಿ ಗಲ್ಲುಗಳು ದಡ್ಡೆಲ್ಲೆಂದು
ಮಗುಚಿತೋ ಎಂಬಂತೆ ಕೇಳಿ ಕಿವಿಪರೆಯೊಡೆಯು-
ವಂತೆ ಬಾನ್ವರಿವಂತೆ ಹಿರಿದೊಂದು ಬೊಬ್ಬೆಯಿ-
ಟ್ಟಡ್ಡ ಮಗುಚಿದರು. ನರಳುತ ಜೀವ ಹೋಗುವ ಮ-
ರುಕ ಸಂಕಟದಲಿ ನಾಲಗೆಯಡ್ಡ ಬೀಳಲ-
ಯ್ಯೊಮ್ಮೆ ಓ ಸೀತೆ! ಅಯ್ಯೊಪ್ಪೆಂದು ಅಯ್ಯೊ ಓ
ಅಣ್ಣ! ಓ ಅತ್ತಿಗೆ ಅಯ್ಯೋಯೆಂದು ಕೇಳೊಡನ,
ಸೀತೆಗೆ ತಲೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಂತಾಯ್ತು.
ಭೀತಿಯಲಿ ಮೆಯ್ಯೊಗಳೆಲ್ಲ ನಡುಗಲೈ ಸುರು-
ವಾಯ್ತು. ಎದೆ ಹಾಡುತ್ತಲಿಹುದು ಕಣ್ಣೆಯ್ಯೊಮ್ಮೆ
ಸಾರೆಯೊಲು ಬಿಳುಪೇರಿತೆಳನೀರ್ಗ ಕುಟುಕಿದಂ-
ತಕ್ಷಿಯಲಿ ಜಲಧಾರೆ ಗಟ್ಟಿ ಸುರಿಯಿತ್ತೆಳೆಯೆ,
ನಾಲಗೆ ಮಗುಚದೆ ಬಾಡಿದ ಬಸಳೆಯಂತೆ ಬಲ-
ಗುಂದಿ.....

ಮಾರೀಚನನ್ನು ತುಳುನಾಡಿನ ದೈವವಾದ ಮಯ್ಯಂದಾಯನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೋಣನ ಮೊಗವೆತ್ತ ಒಂದು ಭಯಾನಕ ದೈವ ಎನ್ನುವ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾರೀಚನ ಹುಲಿಯ ರೂಪ ಮತ್ತು ಅದರ ಭಯಾನಕ ಚಿತ್ರ ಮೂಡಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಶೂರ್ಪನಖಿಯನ್ನು ಅಬ್ಬರದ ಹೆಣ್ಣು ದೈವ ಪಿಲಿಚಂಡಿಗೆ ಸರಿ ತೂಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಇವರು ಸಾಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಮಗುಚಿದಾಗ ಕೊಡಂಜದ ಅವಳಿ ಕಲ್ಲುಗಳು ಬಿದ್ದ ಹಾಗೆ.

ತುಳುನಾಡಿನ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಕಲ್ಲು ಮೂಡಬಿದ್ದೆಯ ಕೊಣಾಜೆ ಕಲ್ಲು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕೊಡಂಜೆ, ಕೊಡಿಂಜೆ ಕಲ್ಲು ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ರಾಕ್ಷಸ ದೇಹ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಕಲ್ಲಿನ ಹಾಗೆ, ಶಕ್ತಿ ಕಲ್ಲಿನ ಹಾಗೆ ಎನ್ನುವುದು ಕಾವ್ಯದ ಸಾಲುಗಳಿಂದ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ಓ ಸೀತೆ! ಅಯ್ಯೊಪ್ಪೆಂದು ಅಯ್ಯೊ ಓ ಅಣ್ಣ! ಓ ಅತ್ತಿಗೆ ಅಯ್ಯೋಯೆಂದು ಕೇಳಿದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸೀತೆ ಬಾಡಿದ ಬಸಳೆಯಂತೆ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬಸಳೆಯನ್ನು ನೆಡುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಈ ಬಸಳೆ ಪುಷ್ಪವಾದ ಮೃದು ಬಳ್ಳಿಯಾಗಿದ್ದು ಬಾಡುತ್ತದೆ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಗುಂದಿದಾಗ, ಮುಖ ಬಾಡಿದಾಗ 'ಏನು ಬಸಳೆಯ ಹಾಗೆ ಬಾಡಿದುವುದು' (ದಾನೆ ಬಸಲೆದ ಲೆಕ್ಕ ಬಾಡಿದಿನಿ) ಎನ್ನುವ ವಾಡಿಕೆಯ ಮಾತು ತುಳುನಾಡಿನವರದ್ದು.

ಮುಂದೆ ಇದೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ವಿಮಾನದ ಚಿತ್ರಣ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕೇ ಹೋಲಿಕೆಯಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅಸುರನ ಅಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯ ಬಲದ ಮಹಿಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾರು ಬೇರು ತುಂಬಿಸಿದ ಬಿತ್ತುಗುಕ್ಕೆಯನೊಮ್ಮೆ
ನೋಡು ನೋಡಂಜ ಬೇಡೆಂದು ರಾವಣ ಪೇಳೆ
ನಡೆದ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನು ಪೇಳುದೇನ್ತುಕ್ಕೆಯೆ-
ಲ್ಲಿದೆ? ಯಾವ ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟಿದು ಆಳೆತ್ತರದ
ನಾಲ್ಕು ಚಕ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಅತ್ತಿತ್ತಲೇಳೆಂಟು
ಮಾರಿನಷ್ಟುದ್ಧಕರೆ ಮಡಲು ಹಾಸಿದ ಚಪ್ಪ-
ರದವೊಲಿದ್ದಗಲ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಮೇಲ್ಗಡೆಯಲು-
ತ್ತವದಂದು ದೇವಕುಲದಂಗಣದಿ ಬೇಗಡೆಯ
ಮಾಲೆ ಜಲ್ಲಿಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿಯೊಂದು ಮೂ-
ಲೆಯಲಿ ನಿಲಿಸಿದ್ದ ಚಿಲುವಿನ ಚಂದ್ರ ಮಂಡಲದ-
ವೊಲು ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಯಲಿ ಮುತ್ತು ರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ
ಮೆರೆದು ಹೊಳೆಯುವ ಘನ ವಿಮಾನ ನಿಂತಿತ್ತು ಭೀ-
ತಿಯಲಿ ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ಸೀತೆಯನು ಮಾಯದಂ-
ಟಿನ ನೂಲ ಬಲೆಯನರಿಯದೆ ಬಿದ್ದ ಹಾತೆಯನು
ಕಾದು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಚೇಡನು.

ನಾರು ಬೇರಿನ ಬುಟ್ಟಿ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂಳಗೆ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಂದಿದ್ದ ಮದ್ದಿನ ಬೇರುಗಳು, ಹುಲಿಯುಗುರು, ಹೆಬ್ಬಾವು-ಹಂದಿಯ ಕೊಬ್ಬು, ಪುನುಗು ಬೆಕ್ಕಿನ ಶುದ್ಧ ತುಪ್ಪ, ನವಿಲೆಣ್ಣೆ, ಹೊನ್ನೆಣ್ಣೆ ಯಾವುದು ಇಲ್ಲ. ಕಾಡ ಬೇಡ ಕಾಡುವ ಭಯಂಕರ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿದ್ದ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ಬುಟ್ಟಿ ಹೋಗಿ ವಿಮಾನವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲೂ ತುಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಂಗು. ತೆಂಗಿನ ಹಸಿ ಸೋಗೆ ಹೆಣೆದು ಹಾಕಿದ ಚಪ್ಪರದಂತೆ ಅಗಲ ರೆಕ್ಕೆಗಳು, ಅದೂ ಏಳೆಂಟು ಮಾರಿನಷ್ಟು ಉದ್ದ. ಒಂದು ರೀತಿಯ ವಿಸ್ಮಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಕವಿ ಕಲ್ಪನೆ. ಹಾತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದ ಜೇಡನಂತೆ ಸೀತೆ ರಾವಣನ ವಶವಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಹನ್ನೆರಡನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ರಾವಣನಿಂದ ಘಾತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜಟಾಯು ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪಕ್ಷಿಯ ಅಂಗಾಗ ಭೇದನದ ದಾರುಣ ಸ್ಥಿತಿ ಮನ ಮರುಕಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣ, ಅಕ್ಕ, ಅಪ್ಪೆ, ಬಾಲೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದವರನ್ನು ಕೂಡಾ ಸಂಬೋಧಿಸುವ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ ಇದೆ. ಆ ವಿಶಾಲ ಗುಣದ ಮನಸ್ಸು ಜಟಾಯುವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವಲ್ಲಿ (ಏನಾಯ್ತುಣ್ಣ ನಿನಗೆಂದು ಕೇಳಿದರು) ಬಂದಿದೆ.

‘ಬೆಳಕು ಏರುತ್ತ ಕತ್ತಲೆಯು ಎಂಬ ಬಳಪದ ಕಾವಲಿಯಲಿ ಮಗುಚಿಟ್ಟು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಅರೆ ಬೆಳ್ಳಿಗೆಯ ದೊಡ್ಡ ದೋಸೆವೊಲು ಬೆಳಕೆಂಬ ಕಂಪನೂರಿಡಿಗೆ ಹರಡಿಸಿ’ ಎನ್ನುವುದೊಂದು ವಿಶೇಷಣ. ಕಾವಲಿಯೊಳಗೆ ಅರೆ ಬೆಳ್ಳಿಗೆಯ ದೋಸೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದಂತೆ ಬಾನಂಗಳದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಬೆಳಕು ಊರಿನ ಸುತ್ತ ಪಸರುವ ಸಾದೃಶ್ಯ ಹೋಲಿಕೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ‘ಕಟ್ಟೆಯಿಲ್ಲದ ಕೆರೆಯೋಳಿಸುತಿಹ ಬೆಳ್ಳಿವಟ್ಟಲ ಚೆಲುವಲಿದ್ದ ಚಂದಿರ’ ಎಂಬುದು ಕೂಡಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಹೋಲಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಬೆಳದಿಂಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ರಾಮನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಸೀತೆಯ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ನೆನಪು ಮರುಕಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕಬಂಧನನ್ನು ಕಾಣುವಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟು ಗದ್ದೆ, ಮಜಿಲ ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕೊರಳಿನ ತನಕ ದೊಡ್ಡ ಹಂಚೆಯ ಹಾಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಯುಳ್ಳವ ಕಬಂಧ. ಅವನು ಮನೆ, ಮಟ್ಟು ಹೊಂದಿದ್ದ. ಸುತ್ತಲಿನವರಿಗೆ ಕಿರಿಕುಳ ನಿಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ದೊಡ್ಡ ಚಾವಡಿ (ಮೊಗಸಾಲೆ)ಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದಾಗ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕಂಡು ಇದಿರು ಹೋಗಿ ದರ್ಪದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ರಾಮನ ಶರಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಮುಪ್ಪಡರಿದ ಶಬರಿಯನ್ನು ಕವಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಬಗೆ ಹೀಗೆ. ಶಬರಿಯ ತಲೆ ನರೆತಿದೆ. ಮೋಡದ ಮೇಲಿದ್ದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಂತೆ, ನೆಯ್ದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮುಂಡಾಸಿನಂತೆ, ಕಳ್ಳನ ನೊರೆಯಂತೆ ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೇ ಶಬರಿಯ ಮುಪ್ಪಿಗೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾ ಅಸಹಾಯಕ ವಯೋವೃದ್ಧಿಯ ಬೆಂಡಾದ ದೇಹದ ಚೌಕಟ್ಟು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಲಿಯ ವಧೆ ಆದ ಮೆಲೆ ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಶಬರಿಯನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಆರೈಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ರಾವಣ ವಧೆಯಾಗಿ ರಾಮ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಶಬರಿಯನ್ನು ಕೂಡಾ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನ ವೃದ್ಧಿ, ವಯೋ ವೃದ್ಧಿ ಶಬರಿ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ.

ಹದಿಮೂರನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶಬರಿ ವಾಲಿ ಸುಗ್ರೀವರ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಗುತ್ತಿನಲ್ಲಾದ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾಳೆ.

*ಅಂಗಳಕ್ಕಾಚಿ ಕಾಣುವ ಗುಡ್ಡೆಯಾಯ್ತೊ-
ಳೊಂದು ಊರಲ್ಲಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆವೆಸರಿನ ಗುತ್ತಿ-
ವೊಂದು ಬಲು ಹೆಸರು ಹೋದುದು. ಅಲ್ಲಿಯಿದ್ದರಿ-
ಬ್ಬರುವೊಂದು ತಾಯ ಮಕ್ಕಳು, ವಾಲಿ ಹಿರಿಯ, ಸು-
ಗ್ರೀವ ಸಣ್ಣವ. ಮೊದಲವರು ಹಾಲು ನೀರಿದ್ದ
ಹಾಗಿದ್ದರಿಗೆಣ್ಣೆ ಸೀಗೆಯ ಗಾದೆ.....*

‘ಗುತ್ತೊಂದು ಬಲು ಹೆಸರು ಹೋದುದು’ ಎನ್ನುವ ಸಾಲು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೇ ಆಗಿದೆ. ವಾಲಿ ಸುಗ್ರೀವರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಲೋಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಕಪಿ ಸಮೂಹದ ಪರಿಧಿಗಿಂತ ಮೀರಿದ ಬದುಕು ಆಗಿತ್ತು.

ಹದಿನೈದನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಮ ಸಂಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕರೆಸುತ್ತಾನೆ. ಕಿಷ್ಕಿಂದಾಯ ದೈವದ ಸಂಕ್ರಮಣ ಆಚರಣೆ ಸಂದರ್ಭವೇ ವಾಲಿ ವಧೆಯ ಪ್ರಸಂಗವು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಬಾಕಿಮಾರಿನ ಹುಣಿ ದಾಟಿ ವಾಲಿ ಬಂದೆ ಮೇಲೆ ಸಂಕ್ರಮಣದ ಆಚರಣೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೈವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೂ ಪರವೂರ ಮರ್ಯಾದೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ರಾಮ ಜಾಂಬವರ ಮೂಲಕ ನ್ಯಾಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವಾಲಿ ದರ್ಪದಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬೆಳೆದು ವಾಲಿ ಸುಗ್ರೀವರಿಗೆ ಮಲೆನಾಡರ ಬಂಟರ ಕಾಳಗದಂತೆ ಹೊಡೆದಾಟ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಗ್ರೀವನಿಗಿಂತ ಬಲಶಾಲಿಯೂ, ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವನು ಆಗಿರುವ ವಾಲಿ ಕಳ್ಳ ಪೆಟ್ಟು ಹೊಡೆದು ಸುಗ್ರೀವನ ಅಡಿ ತಪ್ಪಿಸುತ್ತ ಮಗುಚಿ, ಇರಿದು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಚೂರಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿದಾಗ, ಸುತ್ತಲಿನವರು ‘ಅಗೋ ಹಿಡಿರಿ ಚೂರಿಯು, ಚೂರಿ ಹಿಡಿರೆಂದು’ ಬೊಬ್ಬರಿದಾಗ ರಾಮ ಬಾಣವು ವಾಲಿಯ ಬಲದ ಎದೆಗೆ ನಾಟಿತು. ಈ ಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಹೆಸರು ‘ದುಡಿದುದನ್ನುಂಡ (ಬೆಂದಿನೆನ್ ತಿಂದೆ)’.

ಹದಿನಾರನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹನೂಮಂತನ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆ. ರಾಮ ಸೀತೆಗಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದ ಪಚ್ಚಿಯುಂಗರವನ್ನು ಆಂಜನೇಯ ಸೀತೆಗೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಹದಿನೇಳನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೀತೆ ನೀಲದುಂಗುರವನ್ನು ರಾಮನಿಗಾಗಿ ಮಾರುತಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಾರುತಿ ರಾವಣನ ಮೀಸೆಯನ್ನು ಸುಡುತ್ತಾನೆ. ‘ಕದ್ದುದು ನಿನಗೆ ದಕ್ಕದು ಹಿಂದೆ ಕಾರಬೇಕಾದಿತು. ನನ್ನ ದನಿ ರಾಮ ದೇವರ ಜತೆಗೆ ಬರುವೆ. ಬರುವಾಗ ನಾನು ತರುವೆನು ಗಗ್ಗರವನು ಕಡಿತಲೆ (ಕಡ್ಡಲೆ)ಗಳನು ನೆನಪಿನಲಿ, ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವನಾರ್ಭಟಿಯನವತಾರ ಟೀಂಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ

ನೋಡುವೆನು’ ಎನ್ನುವ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತುಳುಗಂಧದ ಸಂಸ್ಕಾರವಿದೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಮಸಣದ ಕತ್ತಲು. ಈ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾವಣ ವಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ‘ಕೊರಳು ಕುಸಿದು ಹೋಗಿ ಹೊರಲಾಗದಿಹ ನೆತ್ತಿಯ ಹೊರೆಯನಿಳಿಸುವ ಹೊತ್ತು’ ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ನಿರಾಳ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನ ಧ್ವನಿ. ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದ ಸೃಷ್ಟಿ ‘ನ ಭೂತೋ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ’ ವಿನೂತನ ಪ್ರತಿಭಾ ಅವತರಣದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಹಂತಕ್ಕೆ ತಲುಪುವ ಹೊತ್ತು ಕೂಡಾ ಇದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆರೆಡು ಸರ್ಗಗಳು. ಬದುಕಿನ ಬೆಳಕು ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಂಭಕರ್ಣನಲ್ಲಿ ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾಣ. ಆಮೇಲೆ ಆತ ತಿನ್ನುವುದು, ಮಲಗುವುದು. ಕೈಕಸೆ ‘ಮಾಟ, ಭೂತದ ದೃಷ್ಟಿ, ಕಣ್ಣು ಗಾಳಿಯ ಸೋಂಕು, ಗ್ರಹಚಾರ, ಸತ್ತುದರುಪದ್ರವ’ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಈ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗದ ಪಿಡುಗುಗಳು. ರಾಮ ಓರ್ವ ವೈದ್ಯನ ಮೂಲಕ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುಂಭಕರ್ಣ ‘ಪಟ್ಟವೋ, ಚಟ್ಟವೋ ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನಷ್ಟಕಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬಿಡಿ’ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ವಿಭೀಷಣ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನದ ನುಡಿಯಾಡುತ್ತಾನೆ. ಬೇಕು ಬೇಡಗಳನ್ನಾಲಿಸಿದ ರಾಮ ‘ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಗುಡಿಯೊಳಗಿದ್ದ ದೇವರಂದದಿ, ಈ ವಿಭೀಷಣನು ಹೊರ ಸವಾರಿಯ ಬಲಿ ಬರುವ ದೇವರಂತೆ ನಡೆಯಲೇ ಬೇಕು. ಕುಂಭಶ್ರವಣನೇ ಲಂಕೆಯರಸನು ಯಿನ್ನು ಈ ವಿಭೀಷಣ ಸುಧಾರಿಕೆಯವೊಳ ಆಡಳಿತ ನಡೆಯಿಸುವ ಸೇವಕನು ಬದಲು ಮಾತಿಲ್ಲ’ ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಕೊನೆಯ ಸರ್ಗ ಹಳೆಮನೆಗೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕು. ಲಂಕೆಯ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟ ರಾಮ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿ, ಅಂಗದನ ಮದುವೆ ನೆರೆವೇರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ರಘುರಾಮನ

ಆಗಮನದಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಂಭ್ರಮ. 'ರವಿ ವಂಶ ನೃಪ ಕುಟುಂಬದ ಸತ್ಯ ಬಂತಯೋಧ್ಯಾ ಪುರದ ಪುಣ್ಯ ಬಂತು. ಮೇಲಿನ ಸ್ವರ್ಗದ ಭಾಗ್ಯ ಬಂತು. ಮೂರು ಲೋಕದ ದೊಡ್ಡ ಸಂಪತ್ತು ಬಂತು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಕೊಂಡಾಟ ಬಂತು. ಮಾನವರ ಧರ್ಮದೈವಿರಿ ಬಂತೆಂದು ಕರೆಕರೆದು ಹೇಳಿದರು. ಆ ರಾಮ ಸೀತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ತಲೆಮೇಲೆ ಹೂವ ಚೆಲ್ಲುತ್ತ ಹರ್ಷವುಕ್ಕುತ್ತ' ಹೀಗೆ ಸರ್ವರು ಆದರದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು.

'ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರುಷದಿಂದಿತ್ತ ಪಟ್ಟದ ಮಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಿರೀಟವನು ವಸಿಷ್ಠ ಮುನಿಗಳು ಯೆರಡು ಕೈಯಿಂದಲೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದಯೋಧ್ಯೆಯಾಡಳಿತ ನಡೆಸುವ ಹೊರೆಯನೊಟ್ಟಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನ ಶಿರದೊಳಿಟ್ಟು ಕೈ ಹಿಡಿದು ಸಿಂಹಾಸನದ ಕುಳಿರಿಸಿ ಬಿಡಲು, ಅರುಂಧತಿ ದೇವಿ ಸೀತೆಯನು ರಾಮನೊತ್ತಿನಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿ ನೊಸಲಿಗೆ ಕುಂಕುಮವನ್ನಿಟ್ಟು ಅರಸಿನದ ಹುಡಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

'ತುಳುನಾಡ ಕೊಡಿಯಾಲದ ಕುಡುಪು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲೇ ಲಲಿತ ಭಂ-

ದಸ್ಸಿನೀ ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣವು ಯೆಂಬ

ಕವಿತೆಯನು ಬರೆದು ತುಳುನಾಡಿಗೊಪ್ಪಿಸಿದುದನು

ಎಲ್ಲವರು ಯೆನ್ನ ತುಳು ಬಂಧುಗಳು ವೋದುವಾ-

ಗವರ ಮನ ಸಂತಸದಿ ತುಂಬಿದರೆ ನನ್ನ ಕೆಲ-

ಸವು ಚಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆ, ನನಗಿಂದಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು'

ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣದ ಮುಕ್ತಾಯದ ಸಾಲುಗಳಿವು. ತುಳುನಾಡಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಹಿಗ್ಗಿ ಕನ್ನಡದ ನಾಡಿಗೆ ಕಂಪನ್ನು ಪಸರಿದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ. ಸ್ವರ್ಗದ ಮಂದಾರ ಕುಸುಮ ಸದೃಶ. ಲಲಿತ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಐದು ಮಾತ್ರೆಯ ಲಯದಲ್ಲಿ, ಝಂಪೆ ತಾಳಕ್ಕೆ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಹಾಡಬಲ್ಲ ಈ ಕಾವ್ಯ ಸುಧೆ. ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕಾರ- ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸತ್ವವನ್ನು ತುಂಬಿ

ಹರಿದಿದೆ, ಮೆರೆದಿದೆ. ಕವಿ ಕಾಯಕ ಅಮರವಾಗಿದೆ. ಮಂದಾರ ಕೇಶವ ಭಟ್ಟರ ಬದುಕು ಸಾರ್ಥಕವೆನಿಸಿದೆ.

ಆಕರ ಗ್ರಂಥ

- ಮಂದಾರ ಕೇಶವ ಭಟ್. (1987). ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣ. (ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ). ವಜ್ರದೀಪ ಪ್ರಕಾಶನ.